

**Enhetlig
yrkestitulatur inom
socialpsykiatrin**
Oktober 2024

start.stockholm

Inledning

I budget 2024 tilldelades socialnämnden följande budgetuppdrag:

Socialnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen och stadsdelsnämnderna utreda en enhetlig yrkestitulatur inom socialpsykiatriens verksamhetsområde.

Uppdraget har avgränsats till att omfatta de socialpsykiatriska verksamheterna boendestöd, sysselsättning, träfflokal, bostad med särskild service enligt socialtjänstlagen (SoL) och stödboende.

Socialförvaltningen tolkar uppdraget som ett led i att stärka kompetens och profession inom socialpsykiatri.

Bakgrund till uppdraget

Utveckling inom LSS-verksamheter

Inom verksamhetsområdet funktionsnedsättning i Stockholms stad används yrkestitlarna stödpedagog, stödassistent och stödbiträde. Titlarna är ett resultat av ett flerårigt projekt och omfattar medarbetare som arbetar inom fyra områden:

- daglig verksamhet
- korttidsvistelse
- bostad med särskild service för barn
- bostad med särskild service för vuxna.

Syftet med titelarbetet har varit att skapa en enhetlig yrkestitulatur som överensstämmer med titlar som används i övriga delar av landet. En enhetlig yrkestitulatur ansågs också gynna enhetlig lönestatistik.

Att avgränsa omfattningen av titelbytet till bostad med särskild service, korttidsvistelse och daglig verksamhet motsvarar hur andra kommuner har gjort. Medarbetare med anställning inom övriga insatser ingick inte i titelbytet då de har uppdrag utifrån insatsens namn, till exempel ledsagare

Nya titlar inom funktionshinderområdet

Titelbytet har följts av kompetenssatsningar samt valideringsarbete för medarbetare inom området.

Stödpedagog

För att få titeln stödpedagog krävs utbildning på högskola eller yrkeshögskola. Stödpedagogen har det övergripande ansvaret för pedagogisk metodutveckling på enheten. Stödpedagogen är även, i samråd med chef, ansvarig för att det pedagogiska arbetet bedrivs

på ett systematiskt sätt genom löpande utvärdering, implementering och uppföljning av pedagogiska metoder.

Stödassistent och stödbitråde

För att få titeln stödassistent krävs gymnasiekompetens i form av vård- och omsorgsprogrammet eller barn- och fritidsprogrammet.

För att få titeln stödbitråde behövs ingen utbildning.

Stödassistent och stödbitråde har i huvudsak samma arbetsuppgifter. De är kontaktpersoner till brukarna och stöttar dem i det vardagsnära omsorgsarbetet utifrån genomförandeplanen. Stödassistenten har dock ett större ansvar när det gäller att planera och samordna genomförandeplaner samt introducera nya medarbetare.

Staden har erbjudit utbildning för medarbetare som inte når upp till kraven för stödassistent. Verksamheterna har även erbjudits ersättning för vikariekostnad.

Aktuell situation inom stadens socialpsykiatri

Medarbetare inom socialpsykiatrins verksamhetsområde arbetar huvudsakligen inom följande områden:

- boendestöd
- bostad med särskild service
- stödboende
- sysselsättning och
- träfflokal.

Aktuella titlar inom socialpsykiatri

Genom stadsledningskontorets personalstrategiska enhet har socialförvaltningen tagit del av vilka titlar som används inom socialpsykiatri.

Boendestödjare

Den dominerande titeln inom boendestöd, på bostad med särskild service och på stödboende är boendestödjare. Andra titlar som används är till exempel behandlingsassistent och undersköterska.

Insats	Andel med titeln boendestödare
Boendestöd	89 %
Bostad med särskild service	82 %
Stödboende ¹	76 %

Arbetsinstruktör

Inom sysselsättningsverksamheterna och träfflokalerna är titlarna inte lika enhetliga. Den vanligast förekommande titeln är arbetsinstruktör. Andra förekommande titlar är studieledare, arbetsterapeut och skötare. På träfflokal är skötare lika vanligt förekommande som arbetsinstruktör.

Insats	Titeln arbetsinstruktör
Sysselsättning	51 %
Träfflokal	28 %

Titlarna skötare, vårdare och 1:e mentalskötare

Inom flera insatser finns några återkommande titlar som kan uppfattas som föråldrade. Dessa är vårdare, skötare och 1:e mentalskötare. Vårdare är sedan tidigare stängd för nyanställningar och kommer på sikt att fasas ut. I samråd med enhetscheferna inom socialpsykiatri och stadsledningskontorets personalavdelning har även 1:e mentalskötare stängts för fortsatt användning.

Nuvarande kompetenskrav och utbildningsnivå

Enligt förfrågningsunderlag och uppdragsbeskrivningar inom valfrihetssystemet är det formella kravet för att arbeta i socialpsykiatriens utförarverksamhet hämtat från SOSFS 2014:2, *Socialstyrelsens allmänna råd om kunskaper hos personal som ger stöd, service eller omsorg enligt SoL och LSS till personer med funktionsnedsättning*. Dessa allmänna råd gäller för personal som i sin yrkesutövning ger personer med funktionsnedsättning stöd, service eller omsorg efter beslut enligt 4 kap. 1 och 2 §§ SoL. Insatserna som avses är hemtjänst, boendestöd, bostad med särskild

¹ Stödboende kategoriseras som annat boende, vilket innebär att även andra insatser kan ingå.

service och sysselsättning eller dagverksamhet. Dessutom gäller råden även för utförarverksamheter inom LSS. Enligt råden ska personal vara godkänd på vård- och omsorgsprogrammet, barn- och fritidsprogrammet eller någon annan utbildning som motsvarar dessa.

Personal ska enligt råden ha kunskaper om grundläggande värden, aktuella regelverk, förhållningssätt och bedömningsförmåga, kommunikation, funktionsnedsättningar och dess kompetenser, hälsa, personlig omsorg, social gemenskap och sysselsättning samt aktiviteter i vardagen. Personalen ska vid behov få fortbildning och handledning i syfte att upprätthålla de kunskaper och förmågor som framgår i de allmänna råden, samt möjlighet att följa kunskapsutvecklingen.

Nuvarande utbildningsnivå

Socialförvaltningen har tagit del av uppgifter från stadsledningskontorets personalstrategiska avdelning som visar högst avslutade utbildning. Det är dock svårt att få en tydlig bild av utbildningsnivån då uppgifterna om utbildning sorteras per titel och inte per verksamhetsområde. Titeln boendestödjare används till exempel inom fler verksamhetsområden än inom socialpsykiatri, såsom inom missbruksområdet. Det samma gäller titeln arbetsinstruktör där enbart en tredjedel av stadens arbetsinstruktörer arbetar inom socialpsykiatri. Eftersom andelen som arbetar inom socialpsykiatri är i minoritet redovisas inte utbildningsnivån för arbetsinstruktör.

Boendestödjare

Nedan tabell avser personer som är anställda med titeln boendestödjare.

Utbildningsnivå boendestödjare

Utbildningsnivå	Andel
Eftergymnasial utbildning	34 %
Gymnasieexamen	58 %
Oklar utbildning inom vård och social service	5 %
Lägre än gymnasieutbildning	3 %

Av de som har en gymnasieutbildning som högsta utbildning har 56 % en utbildning inom vård och omsorg eller en utbildning med inriktning barn och unga.

Resultat från workshop

Inom ramen för detta uppdrag anordnade socialförvaltningen en workshop med utförarchefer inom socialpsykiatri. Utförarchefer från samtliga stadsdelsförvaltningar deltog med undantag från Skarpnäcks stadsdelsförvaltning. Det beror på att Skarpnäcks stadsdelsförvaltning vid tillfället inte hade utförarverksamhet i egen regi inom socialpsykiatrins område.

Aktuella titlar som används

Titeln boendestödjare

Utförarcheferna inom socialpsykiatri anser att titeln boendestödjare är en passande och etablerad titel som de gärna vill behålla. Den beskriver vad uppdraget innebär och passar både för arbete i eget hem och på boenden. Arbetet på bostad med särskild service innebär i förkommande fall mer omvårdnadsarbete, bland annat på grund av att målgruppen som bor där är äldre. Utförarcheferna menar dock att själva kärnan i arbetet är densamma. En konstaterad skillnad är att man som boendestödjare i eget hem arbetar mer självständigt och i högre utsträckning samordnar vård- och stödinsatser, jämfört med arbetsuppgifterna på vissa boenden.

”Är det något problem med titeln boendestödjare? Det är en bra titel som beskriver vad man gör – precis som ledsagning. Stöd i boendet – det beskriver vad man gör på ett bra sätt.”

Titeln arbetsinstruktör

Inom sysselsättning är arbetsinstruktör en vanligt förekommande titel. Under workshopen ställer sig utförarcheferna undrade inför var titeln kommer ifrån och varför den används. På sysselsättning och träfflokal är det utmanande att veta vilken titel som är mest lämplig. Under workshopen föreslås bland annat sysselsättnings- och aktivitetshandledare som alternativ.

Titeln skötare

Inom träfflokaler används titeln skötare till viss del, men även vissa boendestödjare är anställda som skötare. En utförarchef berättar att titeln används på träfflokal eftersom man inte har hittat en mer passande titel. Tidigare fanns en mentalskötutbildning och då var titeln skötare en naturlig förlängning av utbildningen.

Titlarna stödpedagog, stödassistent och stödbiträde

Under workshopen framkommer att ingen av utförarcheferna vill byta titlar till de som används inom funktionsnedsättning. Det finns en utbredd nöjdhet med den dominerade titeln boendestödjare.

Vissa utförarchefer som ansvarar för verksamheter inom både LSS- och socialpsykiatri anser också att det vore bra att invänta en utvärdering inom LSS-verksamheterna innan socialpsykiatrien genomför ett liknande utvecklingsarbete.

Kompetenskrav inom socialpsykiatriens utförarverksamheter

Socialpsykiatriens målgrupp är komplex och det kan därför behövas olika kompetenser. Socialpsykiatriens utförarchefer menar att det inte är tillräckligt att enbart anställa personal med en och samma utbildning, till exempel en gymnasieutbildning med en viss inriktning såsom vård- och omsorgsprogrammet. Det är bättre att till viss del anställa personer med högre kompetens och att försöka sätta ihop team som är rustade för att möta målgruppen. Flera uttrycker en önskan om en viss inriktning, men vill inte ha för snäva krav.

Trots att titeln boendestödjare upplevs som oproblematiserad är det svårt att veta vilka krav som kan ställas utifrån innehållet i tjänsten. En lägstanivå efterfrågas samtidigt som personlig lämplighet är lika viktigt.

Flera upplever att utbildningarna inte hänger med i den verklighet utförarverksamheterna befinner sig i. Förutom alla skötare och det fanns en mentalskötutbildning. Det har dock aldrig kommit en tydlig boendestödsutbildning på utbildningsmarknaden.

”Kan det här innebära en chans att påverka utbildningar – vad behöver vi för vårt område? Vi behöver tänka framåt. Vad vill vi ha för kompetens framöver?”

Många sysselsättningar har specifika inriktningar, till exempel media eller hantverk. Inom dessa kan det vara viktigt med specialkompetens gällande den inriktning som sysselsättningen har, exempelvis grafisk design om verksamheten har en inriktning mot media. Enbart formella krav på vård- och omsorgsprogrammet kan leda till att man inte får in rätt kompetens, vilket inte skulle vara gynnsamt för sysselsättningsverksamheterna.

Differentiering av titlar

Inom LSS-verksamheterna finns titeln stödpedagog. Dessa ansvarar för det pedagogiska arbetet inom verksamheten. Flera chefer ansvarar både för LSS- och SoL verksamheter eller har tidigare arbetat inom LSS. De chefer som har erfarenhet av anställda

stödpedagoger är positivt inställda till det. Cheferna beskriver att stödpedagogens är kunniga inom kognition, pedagogik och hjälpmedel samt gör kartläggningar på en djupare nivå för att stötta stödassistenterna. Dessa utförarchefer menar att det skulle vara en stor vinst med en sådan roll inom exempelvis sysselsättning och på boenden.

Samtidigt menar utförarcheferna att de står inför ekonomiska utmaningar. Till exempel lyfter de att det inte finns utrymme att höja lönerna om högre krav skulle ställas för en ny kategori medarbetare. Andra menar att samordnarna ibland fyller denna roll i sin arbetsgrupp.

Rekrytering

Utförarcheferna upplever inga problem att rekrytera medarbetare. Samtliga delar bilden av att de som regel får många sökande per tjänst med rätt kompetens. Exempel på utbildningar som anses som lämpliga är specialistundersköterska i psykiatri, behandlingspedagog, socionom och undersköterska. Stor vikt läggs vid personlig lämplighet.

Omvärldsbevakning

I syfte att få en bild av hur andra kommuner arbetar inom socialpsykiatriens utförarverksamheter har socialförvaltningen kontaktat fem kranskommuner och en annan storstadskommun.

Kranskommun 1

Inom boendestödet i kranskommun 1 används titeln rehabiliteringsassistent och inom sysselsättningen används rehabiliteringsassistent eller arbetskonsulent. Minimikravet avseende utbildning är undersköterska med psykiatriinriktning. De flesta är dock utbildade socialpedagoger (400 poäng på yrkeshögskola) och det finns även socionomer anställda.

Kranskommun 2

Inom boendestödet i kranskommun 2 används titeln boendestödjare och inom sysselsättningen används titeln handledare. Man anser att boendestödjarna med fördel kan ha en högre utbildning, företrädesvis socionom eller beteendevetare. Även utbildning från yrkeshögskola, exempelvis behandlingspedagog (motsvarar socialpedagog med 400 poäng) är lämpligt. Enbart vård- och omsorgsprogrammet anses vara för låg utbildningsnivå.

För sysselsättning är det svårare att bedöma vilka kompetenskrav som är mest lämpliga. Personer som har kunskap om

funktionsnedsättningar har inte alltid kompetens som motsvarar sysselsättningens inriktning och vice versa.

Kranskommun 3

Inom boendestödet i kranskommun 3 används titeln boendestödjare och inom sysselsättningen används sysselsättningshandledare. Minimikravet avseende utbildning är specialistundersköterska med inriktning psykiatri. Även kranskommun 3 anser att enbart vård- och omsorgsprogrammet inte är tillräckligt. Man anställer även socialpedagoger eller behandlingspedagoger samt socionomer och beteendevetare.

Tidigare hade man krav på högskoleutbildning men har gått ifrån det. Nu är ungefär hälften högskoleutbildade.

Kranskommun 4

I kranskommun 4 används titeln stödpedagog inom boendestödet och man ställer krav på högskoleutbildning. Någon enstaka person har en yrkeshögskoleutbildning. Inom sysselsättningen heter man handledare och har utbildningsbakgrund som arbetsterapeut, socionom eller socialpedagog.

Kranskommun 5

I kranskommun 5 används titeln boendestödjare inom boendestödet och på boenden. På sysselsättning används titeln handledare. Dessutom planerar man att införa en titel som heter socialpedagog i syfte att höja kvalitén. Enbart vård- och omsorgsprogrammet anses vara för låg utbildning, det gäller både för boendestöd och för sysselsättning.

Annan storstad

Inom boendestödet i en annan storstad används titeln stödassistent i hemmet. Vård- och omsorgsprogrammet anses vara ett lämpligt minimikrav avseende utbildning. Vidare har man metodhandledare för boendestödet som är socionomer eller beteendevetare.

Slutdiskussion

Inom ramen för detta uppdrag har ansvariga utredare haft dialog med personalstrategiska avdelningen på stadsledningskontoret, utförarchefer inom socialpsykiatriens verksamheter i egen regi samt genomfört omvärldsbevakning i flera andra kommuner.

I dialogen med framförallt utförarcheferna har det framkommit att verksamheterna inte uppmärksammat behov av att ha samma titlar inom socialpsykiatri som inom LSS. Socialförvaltningen delar denna uppfattning.

Boendestöd och boende

Det finns redan en enhetlig yrkestitulatur inom stora delar av socialpsykiatri. Majoriteten av de personer som arbetar inom boendestöd och på boenden har titeln *boendestödjare*. Titeln är välkänd och etablerad samt beskriver yrkets innehåll.

Vad gäller kompetensnivå för titeln boendestödjare regleras detta i de allmänna råden SOSFS 2014:2, *Socialstyrelsens allmänna råd om kunskaper hos personal som ger stöd, service eller omsorg enligt SoL och LSS till personer med funktionsnedsättning*.

Stadens utförarchefer menar att det är viktigt att sätta samman bra team med olika kompetenser. De kranskommuner som har kontaktats bedömer att det behövs en högre utbildningsnivå inom socialpsykiatri än vad de allmänna råden kräver eftersom man möter en mycket varierad målgrupp och har ett komplext uppdrag som innebär att stötta mot återhämtning och självständighet.

Socialförvaltningen delar bilden av detta, men ser risker i stora ekonomiska konsekvenser om kravbilden för utbildningsnivån höjs avsevärt. Däremot delar socialförvaltningen utförarchefernas bild av vikten att sätta ihop bra team med olika kompetenser.

Boendestödjare möter många olika målgrupper med psykiska, neuropsykiatriska och intellektuella funktionsnedsättningar, samt äldre personer och personer med samsjuklighet (psykisk sjukdom och skadligt bruk och beroende). De arbetar också i hög grad ensamma och behöver kunna arbetsleda sig själva till viss del.

Sysselsättning och träfflokal

Angående titlarna på sysselsättning och träfflokal framkommer att det finns utmaningar för cheferna att veta vilken titel som är mest lämplig. Den vanligaste titeln inom sysselsättning är idag arbetsinstruktör. Det är också en titel som till viss del används på träfflokaler. Socialförvaltningen delar utförarchefernas bild av det finns ett behov av att skapa enhetliga titlar inom dessa verksamheter för att underlätta för medarbetare och verksamheterna. En gemensam titel förbättrar förståelsen för rollerna och minskar missförstånd, vilket främjar samarbetet.

Med en enhetlig yrkestitulatur behöver även en utbildningsnivå kopplas till respektive titel. I dagsläget regleras utbildningsnivån på medarbetare inom sysselsättning i SOSFS 2014:2, *Socialstyrelsens allmänna råd om kunskaper hos personal som ger stöd, service eller omsorg enligt SoL och LSS till personer med funktionsnedsättning*.

De socialpsykiatriska sysselsättningsverksamheterna har olika inriktning på innehållet i sin verksamhet. Det kan exempelvis vara IT, restaurang och café, konst och hantverk samt

arbetsmarknadsinriktning. Socialförvaltningen ser det som positivt att det finns ett brett utbud av verksamheter med olika inriktningar som den enskilde kan välja inom ramen för valfrihetssystemet. Dessa inriktningar innebär att verksamheterna har behov av personal med särskild sakkunnighet och specifik kompetens, beroende på vilken inriktning verksamheten har. Inom sysselsättningsverksamheterna ser socialförvaltningen att en sammansättning av olika kompetenser i teambaserade arbetssätt kan gynna verksamheterna och skapa förutsättningar att bibehålla den mångfald som finns inom sysselsättning som insats. Samtidigt behöver en balans finnas i arbetsgruppen då det övergripande målet för en sysselsättning eller träfflokal är att bidra till brukares återhämtning, självständighet och delaktighet i samhällslivet. En sysselsättning eller träfflokal kan också byta inriktning och då finns det stora fördelar att flertalet medarbetare har en bred kompetens.

Ett förslag är att använda *arbetsinstruktör* som en enhetlig titel inom sysselsättning och träfflokal. Ytterligare ett förslag är att införa en ny titel, exempelvis *aktivitetshandledare*. Om ett sådant förslag ska bli verklighet behöver det förankras med stadsdelsförvaltningarna och genomföras tillsammans med stadsledningskontorets personalstrategiska avdelning och samverkas med berörda fackliga organisationer.

Differentiering av titlar inom samtliga verksamheter

Under den workshop som hölls med socialpsykiatriens utförarechefer diskuterades behovet av en differentiering av titlar, i likhet med den titulatur som finns inom LSS-verksamheterna. Utförarecheferna inom socialpsykiatri lyfte vid detta tillfälle att det kan finnas en vinst med att införa en titel och funktion som motsvarar stödpedagog även inom socialpsykiatri, i likhet med den som finns inom LSS-verksamheterna. Utförarecheferna såg inget behov av att införa titeln stödbiträde inom socialpsykiatriens verksamheter, och socialförvaltningen delar denna uppfattning.

Titeln stödpedagog inom socialpsykiatriska verksamheter kräver en liknande utbildningsnivå som stödpedagog inom LSS, dvs. eftergymnasial specialisering på yrkeshögskola eller högskoleutbildning. En nackdel med att införa titeln stödpedagog är att det finns en specifik utbildning som heter stödpedagog som i huvudsak är inriktad mot LSS-verksamheter och den målgrupp som omfattas av någon av personkretsarna. Exempelvis skulle en motsvarande roll inom socialpsykiatri kunna ha titeln socialpedagog eller metodstödare.

Socialförvaltningen delar utförarechefernas bild av att införandet av en motsvarande titel med tillhörande arbetsuppgifter och ansvarsområden skulle kunna gynna socialpsykiatriens utförarverksamheter och potentiellt skapa förutsättningar att höja

kvaliteten på innehåll och utförande. Socialförvaltningen vill dock framföra att införandet av denna titel med tillhörande arbetsuppgifter kan generera ökade kostnader för utförarverksamheterna, något verksamheterna bedömer att de för närvarande inte har utrymme för.

Förslag till fortsatt arbete

Socialförvaltningen föreslår att en planering för införande av en titel som motsvarar stödpedagog görs inom socialpsykiatriens utförarverksamheter. Dessutom föreslår förvaltningen ett fortsatt arbete med en enhetlig titel inom sysselsättning och träfflokaler.